

SUBOTIČKA DEKLARACIJA

O
ZAŠTITI KULTURNOG NASLEĐA U
OKVIRIMA URBANISTIČKOG
RAZVOJA

Subotica, 28. maj 2011.

Za dalje informacije kontaktiraj:

Ildikó Deák,

ildeak@gmail.com

Viktorija Aladžić

aviktorija@hotmail.com

UVOD

Uzimajući u obzir da istorijski gradovi u velikoj meri doprinose evropskom karakteru;

Primećujući da istorijski gradovi takođe predstavljaju važne instrumente za implementaciju Dunavske strategije EU;

Znajući da zajedničko nasleđe zahteva zajedničko promišljanje i akciju;

Prepoznavajući da se istorijski gradovi kontinuirano suočavaju sa sve većim brojem izazova, i da ukoliko se urbani razvoj ne sprovodi sa odgovarajućom brigom, predstavlja ogromnu pretnju opstanku istorijske urbane strukture i graditeljskom nasleđu koji obezbeđuju tradicionalni karakter i identitet ovih gradova;

Sa svešću o značenju i ulozi graditeljskog nasleđa u procesu urbanog razvoja Evrope;

Razmatrajući bogatstvo i potencijal zanemarenog graditeljskog nasleđa u velikom broju gradova istočne i južne Evrope;

Poštujući sve relevantne evropske i svetske dokumente koji se odnose na zaštitu graditeljskog nasleđa i neophodnost održivog razvoja;

Mi, učesnici seminara "Zaštita nasleđa u okvirima urbanističkog razvoja" održanog u Subotici, Srbija, 27-28. maja 2011. godine načinili smo i prosledili ovu

SUBOTIČKU DEKLARACIJU

1. Uočavamo sledeće glavne probleme u zaštiti graditeljskog nasleđa i njegovog odnosa prema urbanom razvoju
  - a. Bogatstvo i raznovrsnost graditeljskog nasleđa u Evropi se upotrebljava na različite načine, sa različitim rezultatima, u razvijenim, nerazvijenim i zemljama u razvoju. I pored mnogih uspešnih restauracija, revitalizacija i odgovarajuće upotrebe graditeljskog nasleđa, agresivni kapital preti da deformiše kvalitet urbanih struktura i posledično, kvalitet života u mnogim gradovima. To se posebno odnosi na gradove u zemljama u tranziciji gde finansijski kapital stiže sa svojim univerzalnim modelima, kojim upravljaju lokalne samouprave sa svim svojim slabostima i akutnom potrebom za svežim finansijskim injekcijama.
  - b. Rezultat navedenog su:
    - i. neodgovarajuće arhitektonske strukture u prepoznatljivom kulturnom miljeu najlepših evropskih gradova,

- ii. ugrožavanje finog istorijskog urbanog tkiva mnogih gradova srednje veličine u području srednje Evrope,
  - iii. zanemarivanje najdragocenijeg graditeljskog nasleđa i spomenika kulture u gradovima bez moći ili odgovarajućeg znanja kako da se restauriraju i revitalizuju,
  - iv. veliki broj dragocenih arhitektonskih ostvarenja su skriveni, devastirani, napušteni, zatvoreni ili prenebregnuti,
- c. Razvoj zaštićenih istorijskih jezgara je neodvojiv od socio-ekonomskog zaleđa i određeni broj starih, često vrednih građevina su napadnute od strane novog, pretencioznog investiranja koji stvara niz problema kao što su:
- i. ugrožavanje opstanka prizemnih kuća siromašnih vlasnika,
  - ii. neodgovarajuća interpolacija novih objekata sa investitorima koji teže ostvarenju najvećeg mogućeg profita uz najmanje moguće ulaganje,
  - iii. neodgovarajuća konzervacija i nedostatak brige o statusu ovih građevina,

Iz ovih razloga izjavljujemo da:

1. Očuvanju graditeljskog nasleđa mora se obazrivo prići u kontekstu urbanog razvoja da bi se obezbedila harmonija velikih, srednjih i malih interesa različitih korisnika u procesu urbanog razvoja.
2. Predlažemo da sledeći principi i propozicije budu primenjeni:
  - a. Graditeljsko nasleđe treba da se tretira kao jedan od osnovnih elemenata koji formiraju i promovišu urbani identitet, ključan za podizanje nivoa privlačnosti grada i podsticanja urbanog razvoja,
  - b. Graditeljsko nasleđe treba da se harmonično uklopi kako sa prirodnim nasleđem tako i sa urbanom ekonomijom, gde harmonija ova tri elementa može doprineti održivosti urbanog razvoja uopšte.
  - c. Novi pristup zaštiti spomenika kulture zamenjuje ranije romantičarsko oduševljenje prošlošću i prati ideju razumne revitalizacije spomenika kulture kao funkcionalnih prostora koji se mogu ponovo koristiti za

potrebe lokalne zajednice i u osnovi doprineti identitetu lokalne zajednice isto koliko i regionalnom, nacionalnom i identitetu šireg prostora.

- d. Graditeljsko nasleđe predstavlja jedan od ključnih elemenata koji doprinosi kvalitetu života u gradu, ako se tretira kao resurs održivog urbanog razvoja. Obazriva restauracija urbanih jezgara, prema tome, može biti uspešna samo ako su arhitektonski rezultati ostvareni aktivnom kooperacijom svih korisnika: planera, administratora, organizacija civilnog sektora, institucija i građana.
- e. Oblikovanje, pregradnja, ponovna upotreba i recikliranje starog urbanog tkiva je neizbežno povezano sa svim implikacijama urbane budućnosti. Revitalizacijom urbane strukture možemo ponovo stvoriti našu budućnost na održiviji način. Zbog mnoštva različitih interesa, javno – privatna i javno – javna partnerstva moraju biti harmonizovana, posebno u istorijskim urbanim kvartovima.
- f. Briga o graditeljskom nasleđu u našim gradovima treba da se pažljivo sprovodi i bude slična zaštiti prirodnog okruženja jer ostvaruje naš duh, naš ponos, prestiž i naše individualne i grupne identitete doprinoseći tako konkurentnosti naših gradova.
- g. Zaštita graditeljskog nasleđa ne sme biti usmerena samo na čuvanje individualnih građevina već i prostora koji okružuju spomenike kulture u urbanim centrima, kao i na pažljivu kontrolu i zaštitu širih prostora uključujući prirodno okruženje gradova i naselja.
- h. Graditeljsko nasleđe mora da se tretira kao javno i zajedničko dobro gde privatni interesi i aspiracije moraju biti pažljivo uključeni i striktno kontrolisani da bi se izbeglo narušavanje uloge i značenja javnog prostora za sve građane.
- i. Spomenici najvećeg značaja moraju imati prioritet pri kreiranju urbane politike zajedno sa politikama na drugim nivoima i biti podvrgnuti akciji preduzetoj zajedno sa civilnim sektorom zbog neophodnog entuzijazma i energije za restauraciju i revitalizaciju koju on poseduje.

Zbog tako ozbiljnih i senzitivnih zadataka smatramo da:

1. Treba definisati stručne i pouzdane strategije koje će uključiti zaštitu graditeljske baštine u okvirima urbanističkog razvoja na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Strategije treba koordinirati sa ostalim

- relevantnim strategijama i, takođe, sa uspostavljenim evropskim standardima.
2. Urbanističko-planerske institucije i institucije za zaštitu spomenika kulture i njihovu održivu upotrebu moraju da se rukovode datim strategijama i jasno da doprinesu njihovoj implementaciji.
  3. Vertikalna koordinacija između različitih nivoa kao i horizontalna koordinacija sa drugim sektorima iz oblasti zaštite prirode, ekonomskog razvoja, obrazovanja, turizma i infrastrukture, treba da bude stalna praksa.
  4. Princip odozdo nagore (bottom-up) je neophodan, da bi uključio sve potrebe i želje lokalnog stanovništva sa njihovom energijom, i koncentracijom civilnog sektora i foruma organizovanih u ove svrhe.
  5. Aktivno učešće svih korisnika i transparentnost u politici i procesu donošenja odluka koje se odnose na urbani razvoj u zaštićenim urbanim zonama je obaveza za administraciju i upravljanje u oblasti urbanizma.
  6. Povezivanje i umrežavanje gradova po pitanjima zajedničkih problema, interesa i ostalog, koji se odnose na zaštitu nasleđa je najpouzdaniji način da se doprinese regionalnoj, prekograničnoj i inter-regionalnoj saradnji i identifikaciji.
  7. Obrazovanje i podizanje svesti su ključni zadaci za civilna društva sa neophodnom ulogom koju imaju univerziteti, specijalne institucije i eksperti uključeni u proces urbanog razvoja, planiranja i zaštite kulturnog nasleđa.
  8. Obučavanjem zanatlija u potrebnim zanatskim veštinama je neizbežno da bi se osigurala kvalifikovana snaga potrebna za autentičnu restauraciju istorijskih objekata i zbog toga joj treba dati visok prioritet.
  9. Neophodno je da se sprovede nova valorizacija graditeljskog nasleđa prema najsvežijim rezultatima istraživanja sprovedenih na polju istorije arhitekture i urbanizma istorijskog grada i uz poštovanje relevantnih međunarodnih instrumenata za zaštitu graditeljskog nasleđa.
  10. Očuvanje autentičnosti graditeljskog nasleđa i tradicionalnog karaktera istorijskih gradova ključno je za ostvarenje održivosti urbanog identiteta.

Uzimajući u obzir sve gore navedeno, mi potpisnici ovog dokumenta preporučujemo da se konkretne akcije, navedene u nastavku, preduzmu i u slučaju Subotice da bi se sačuvala tradicionalna istorijska urbana struktura toga grada i njen karakter od izuzetne vrednosti:

1. Preduzimati mere na taj način da se istorijska tekstura kao i tradicionalni karakter grada sa njegovim istorijskim građevinama, parcelama i identitetom sačuva.
2. Osigurati da vredne prizemne kuće, šira infrastruktura i prirodno okruženje takođe budu zaštićeni.

U tom cilju treba:

- a. sprovesti detaljno istraživanje da bi se identifikovali i inventarisali svi objekti graditeljskog nasleđa u istorijskim delovima grada izgrađenim krajem XIX i početkom XX veka, koji doprinose osobitom istorijskom karakteru grada,
  - b. izvršiti reviziju postojećih regulacionih planova prema valorizaciji sprovedenoj u sastavljenom inventaru kako bi se garantovalo očuvanje svih objekata identifikovanih kao vrednih za tradicionalni karakter grada,
  - c. dok se ne napravi inventar vrednih građevina primenjivati postojeće planove jedino u tesnoj konsultaciji i u saradnji sa formiranim lokalnim civilnim telom definisanim dole pod tačkom 4,
  - d. ne odobravati ni na koji način rekonstrukciju, restrukturiranje i rušenje bilo kojeg istorijskog objekta tako identifikovanog,
  - e. više obazrivosti primeniti kada se podižu nove građevine u zaštićenim zonama da bi se osiguralo da se tradicionalni istorijski karakter zone poštuje na najbolji mogući način,
3. Prednost treba da bude data podizanju svesti o značaju kulturnog nasleđa Subotice među školskom decom i u lokalnoj zajednici, zbog toga obrazovni materijal treba da se pripremi o problematici vezanoj za zaštitu spomenika kulture koji će biti uveden u školske programe,
  4. Treba da se obrazuje civilno telo uz učešće svih organizacija civilnog sektora (CSO) koje promovišu čuvanje kulturnog nasleđa Subotice, koje će da predstavlja lokalne interese i deluje kao partner gradskoj upravi u oblasti koja se odnosi na

subotičko nasleđe, kao i da vrši monitoring i periodično podnosi izveštaj o primeni preporuka navedenih u ovom dokumentu.

5. Tekst Deklaracije treba proslediti svim relevantnim lokalnim i nacionalnim institucijama i organizacijama, i takođe omogućiti njeno potpisivanje od strane građana.
6. Potpisnici Deklaracije dobrovoljno pristaju da preuzmu ulogu savetodavnog tela gore navedenom civilnom telu u oblasti koja se odnosi na zaštitu subotičkog graditeljskog nasleđa, kao i da obezbedi da se tekst ove Deklaracije kao i preiodični izveštaji proslede odgovarajućim međunarodnim organizacijama koje se bave zaštitom graditeljskog nasleđa i istovremeno da im se da širok međunarodni publicitet.